

СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МИТА, СУДОВОГО ЗБОРУ ТА СУДОВИХ ВИТРАТ

У статті розглянуто історію формування та розвитку судового збору в Україні. Встановлено характерні риси вказаного збору як специфічного виду державного мита. Визначено відмінності судового збору та державного мита. Досліджено механізм обчислення судового збору, проаналізовано нормативні акти, що регламентують правові засади справляння судового збору.

Ключові слова: державне мито, судовий збір, судові витрати.

I. Вступ

Судовий збір як окремий платіж був установлений на території незалежної України тільки в 2011 р. Справляння судового збору в Україні регулюється Законом України "Про судовий збір". Цей Закон визначає правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору. Раніше це питання було врегульовано Декретом Кабінету Міністрів України "Про державне мито". На нашу думку, цілком доцільно виявити різницю між державним митом, судовим збором та судовими витратами.

II. Постановка завдання

Мета статті – висвітлити відмінності державного мита, судового збору і судових витрат у цілому (на основі порівняльного аналізу зазначених категорій) та розширити наукові знання із зазначеної проблематики.

III. Результати

Дослідження державного мита передбачає аналіз ще одного загальнообов'язкового платежу, якого раніше не існувало. Мова йде про судовий збір, нормативне закріплення механізму якого виникло лише у 2011 р. [1]. До цього часу плата за подання заяв, скарг до суду, а також за видачу судами документів, сплачувалась у складі державного мита. У рамках такого механізму виокремлювалось два блоки об'єктів державного мита, що стосувались правовідносин за участі судових органів. По-перше, державне мито справлялось із позовних заяв, заяв із переддоговірних спорів, заяв (скарг) у справах окремого провадження і скарг на рішення, прийняті відносно релігійних організацій, з апеляційних скарг на рішення судів і скарг на рішення, що набрали законної сили, а також за видачу судами копій документів. Цей блок стосується, перш за все, судових органів загальної компетен-

ції. По-друге, державне мито справлялось із позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, й апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови, а також заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами [2].

До набуття чинності законом, який регулює порядок сплати і розміри судового збору (до 01.11.2011 р.) судовий збір при зверненні до суду сплачувався у порядку і розмірах, встановлених законодавством для державного мита. Воно справлялось за ставками у розмірах частин неоподаткованого мінімуму доходів громадян та в процентному відношенні до відповідної суми документа (суми позову, вартості відчужуваного майна тощо). Державне мито сплачувалось за місцем розгляду й оформлення документів і зараховувалось до бюджетів місцевого самоврядування. При його сплаті готівкою до документа, щодо якого вчинюється відповідна дія, додавався оригінал квитанції кредитної установи, яка прийняла платіж, а при перерахуванні мита з рахунку платника – останній примірник платіжного доручення з написом (поміткою) кредитної установи такого змісту "Зараховано в дохід бюджету _____ грн (дата)". Цей напис скріплювався першим і другим підписами посадових осіб і відбитком печатки кредитної установи з відміткою дати виконання платіжного доручення [3].

Механізм судового збору запроваджено наприкінці 2011 р. Водночас зараз існує велика кількість справ у суді, при подачі позовних заяв за якими сплачувався не судовий збір, а державне мито. Саме тому цілком логічним буде проаналізувати порядок сплати державного мита за подачу позовних заяв, що існував до листопада 2011 р. При цьому потрібно мати на увазі, що деякі заяви і скарги, котрі подавались до суду, не можуть бути зараховані до позовних заяв й апеляційних і касаційних скарг, у зв'язку із

чим не підлягали вони й оплаті державним митом.

До цієї категорії документів належать заяви про скасування ухвали суду про закінчення справи або залишення її без розгляду, про відстрочення чи розстрочку виконання рішення, зміну способу і порядку виконання рішення, про забезпечення позову чи про зміну одного виду забезпечення іншим; заяви про перегляд рішення, ухвали чи постанови суду за нововиявленими обставинами; заяви про скасування чи зменшення штрафу, накладеного судом; про зміну виконання рішення суду; про відновлення пропущеного строку; заяви на дії судового виконавця; приватні заяви на ухвалу суду про відмову скасування штрафу та інші приватні заяви на ухвалу суду. Отже, відсутність документа, що підтверджує сплату державного мита, в цьому разі не може слугувати підставою для відмови в розгляді відповідної заяви.

Особливо сплачувалось державне мито у разі подання позовних заяв колективними сільськогосподарськими підприємствами, селянськими (фермерськими) господарствами до громадян, які займаються підприємницькою діяльністю, або до інших громадян про визнання договорів недійсними або про зміни і доповнення їх умов. При подачі цих документів державне мито сплачувалось за ставками пп. "є" п. 1 ст. 3 Декрету Кабінету Міністрів України "Про державне мито", незалежно від того, оспорується договір у цілому чи лише в певній частині. Тобто сплата державного мита вказаними суб'єктами з названих питань була обов'язковою.

Певні особливості при сплаті державного мита учасниками судового процесу зумовлені безпосередньо процедурами стосовно об'єднання проваджень або виокремлення, а також при заміні сторони процесу. Так, якщо із зустрічних позовних заяв, а також із заяв про вступ у справу третіх осіб із самостійними позовними вимогами мито справляється на загальних підставах, а у випадках вибуття зі справи первісного позивача і заміни його правонаступником мито сплачується правонаступником, якщо воно не було сплачено первісним позивачем, то при виділенні судом однієї або кількох зі з'єднаних позовних вимог в окреме провадження державне мито, сплачене за подання позову, не повертається і перерахунок його розміру не проводиться. За окремою справою мито повторно не сплачується. Така конструкція відображає один із принципових підходів в оподаткуванні – недопустимість подвійного оподаткування.

Проте варто звернути увагу на ще одну конструкцію, яку, на наш погляд, складно назвати досконалою. Мова йде про повтор-

но подані позови, які раніше були залишені без розгляду. У цьому разі мито сплачується знову на загальних підставах. При цьому, коли в зв'язку із залишенням позову без розгляду мито підлягало поверненню, але не було повернуто, до повторно поданого позову може бути доданий первісний документ про сплату мита, якщо не минув рік із дня зарахування його до бюджету. Подібний підхід законодавця ускладнює реалізацію механізмів усунення подвійного оподаткування, тому що на практиці державне мито, сплачене за подання позовної заяви, що була залишена без розгляду, зазвичай не повертається.

У переважній кількості випадків державне мито сплачується до подання позовної заяви до суду в розмірі залежно від ціни позову, вказаної заявником. При цьому передбачено можливість уточнення ціни позову і, відповідно, розміру державного мита. Таке коригування провадиться суддею шляхом постановлення про це відповідної ухвали у разі, коли зазначена ціна позову явно не відповідає дійсній вартості майна, що відшукується. Якщо на момент подання позову неможливо встановити його точну ціну, попередній розмір мита визначає суддя. У такому випадку остаточна ціна позову визначається при вирішенні справи, а відповідна сума державного мита сплачується після ухвалення відповідного процесуального документа.

Певні особливості існували й при сплаті державного мита за подання позовних заяв за справами про стягнення аліментів на утримання дітей та утримання матері, яка перебуває у відпустці в зв'язку з народженням дитини, мито визначається із сукупної суми аліментів за 12 місяців, обчисленої із суми сукупного доходу, за вирахуванням прибуткового податку та річної суми на утримання матері. Для нарахування суми державного мита суди повинні вимагати подання відповідачем довідки про суму середньомісячного заробітку відповідача, зменшеного на суму утриманого підприємством, установою чи організацією, в якій він працює, податку на доходи фізичних осіб. Але, якщо в період підготовки справи до розгляду позивач подав заяву про припинення справи про стягнення аліментів, то в цьому випадку мито з відповідача не стягувалось. Довідка повинна бути погоджена в державній податковій інспекції за місцем проживання відповідача. Середньомісячна заробітна плата повинна бути показана підприємством, установою чи організацією за останній рік роботи або за фактично відпрацьовані місяці, якщо робітник чи службовець пропрацював не повний рік, включаючи всі види заробітків, з яких утримуються аліменти. Отже, основним документом для обра-

хування суми державного мита за цією категорією справ була довідка про сукупний дохід, завірена в установленому порядку.

Дещо по-іншому формується довідка, на підставі якої розраховується належна до сплати сума державного мита, у справах про стягнення аліментів із членів колективних сільськогосподарських підприємств, членів селянських (фермерських) господарств, осіб, які займаються підприємницькою діяльністю. За цією категорією справ ціна позову для обчислення мита з відповідача обчислюється на підставі довідки колективного сільгоспдприємства чи податкової інспекції про річну суму готівкового і натурального доходу, одержаного зазначеною особою за минулий рік, зменшеного на суму податку на доходи фізичних осіб. Таким чином, основним критерієм виступає не середньомісячна заробітна плата, а сума готівкового і натурального доходу особи за минулий рік.

IV. Висновки

Сплата державного мита при поданні позовних заяв характеризується певною несхожістю з усіма іншими випадками сплати цього платежу. Справа в тому, що в цьому випадку обов'язок зі сплати державного мита може розподілятися між декількома учасниками процесу. Це відбувається за умови подання позову разом кількома позивачами

до одного чи кількох відповідачів. При цьому державне мито обчислюється, виходячи із загальної суми позову, і сплачується позивачами пропорційно частці поданих кожним вимог. Крім того, виходячи із загальної суми позову, державне мито справляється також у таких випадках: поданні позову одним позивачем до кількох відповідачів; об'єднанні суддею в одне провадження кількох однорідних справ. Зазначимо, що механізм розподілу суми державного мита між декількома суб'єктами є унікальним та притаманний тільки судовому збору, що зараз сплачується в аналогічних випадках замість державного мита.

Список використаної літератури

1. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14. – Ст. 87.
2. Про державне мито : Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 р. № 7-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 113.
3. Про порядок сплати і зарахування державного мита : лист Вищого арбітражного суду від 03.03.1992 р. № 01-8/288 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_288800-92.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2013.

Лазюк С.В. Соотношение государственной пошлины, судебного сбора и судебных расходов

В статье рассматривается история формирования и развития судебного сбора в Украине. Устанавливаются характерные черты указанного сбора как специфического вида государственной пошлины. Определяются различия судебного сбора и государственной пошлины. Исследуется механизм исчисления судебного сбора, анализируются нормативные акты, регламентирующие правовые основы взимания судебного сбора.

Ключевые слова: государственная пошлина, судебный сбор, судебные издержки.

Lazyuk S. The ratio of state tax, court fee and court costs

The author examines the history of the formation and development of a court fee in Ukraine. Establish the characteristics specified collection as a specific type of state taxes. Identify differences in court fees and government taxes. The mechanism of calculating court fees, analyzes regulations that govern the legal basis for collecting court fees.

Key words: state tax, court fee, court costs.